

“हरित महाराष्ट्र, समृद्ध महाराष्ट्र” या अभियानांतर्गत शेत / पाणंद रस्ते यांचे सिमांकन करून वृक्ष लागवड करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
महसूल व वन विभाग
शासन निर्णय क्रमांक : संकीर्ण-२०२५/प्र.क्र.४५/भूमापन
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२.
दिनांक : २६ ऑगस्ट, २०२५

संदर्भ : १) महसूल व वन विभाग, शासन निर्णय क्र.साववि-२०२५/प्र.क्र.२८/फ-११, दि.११.०६.२०२५.
२) शासन निर्णय क्रमांक संकीर्ण -२०२५/प्र.क्र.१६२/आस्था-१(ई-१), दि.२९.७.२०२५

प्रस्तावना:-

राष्ट्रीय वन नितीप्रमाणे एकुण भौगोलिक क्षेत्राच्या ३३ टक्के क्षेत्रावर वन आणि वृक्षाच्छादन असणे आवश्यक आहे. सद्यस्थितीत राज्यात वन आणि वृक्षाच्छादनाचे प्रमाण २१.२५ टक्के आहे. राज्यात वृक्षाच्छादन वाढविण्यासाठी "हरित महाराष्ट्र, समृद्ध महाराष्ट्र" या अभियानांतर्गत वर्ष २०२५ करीता १० कोटी वृक्ष लागवड मोहीम लोक चळवळ म्हणून राबविण्याबाबत मा. मुख्यमंत्री महोदयांनी निर्देशित केले आहे. त्यानुषंगाने राज्यात १० कोटी वृक्ष लागवड मोहीम राबविण्याकरिता संदर्भिय क्र.१ येथील शासन निर्णयाव्दारे वृक्ष लागवड व संगोपनाचे विभागनिहाय उद्दीष्टे वाटप करण्यात आले असून महसूल विभागासाठी ५ लक्ष वृक्ष लागवडीचे उद्दीष्ट निश्चित करण्यात आले आहे. त्यास अनुसरून संदर्भिय क्र.२ येथील शासन निर्णयान्वये “हरित महाराष्ट्र, समृद्ध महाराष्ट्र” अभियानांतर्गत महसूल विभागाकरीता देण्यात आलेले ५ लक्ष वृक्ष लागवडीचे जिल्हानिहाय उद्दिष्ट निश्चित करून अंमलबजावणी करण्याबाबतच्या सूचना देण्यात आलेल्या आहेत.

या पार्श्वभूमीवर, “हरित महाराष्ट्र, समृद्ध महाराष्ट्र” या अभियानांतर्गत शेत / पाणंद रस्ते यांचे दुतर्फा वृक्ष लागवड करणेबाबत निर्देश देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधिन होती.

शासन निर्णय :-

राज्यामध्ये महसूल दिन व महसूल सप्ताह २०२५ साजरा करणेबाबत महसूल विभागाच्या शासन निर्णय क्रमांक संकीर्ण -२०२५/प्र.क्र.१६२/आस्था-१(ई-१), दि.२९/७/२०२५ अन्वये सविस्तर सूचना निर्गमित करण्यात आलेल्या आहेत. त्यामध्ये दि.३ ऑगस्ट, २०२५ रोजी “पाणंद/शिवरस्ते मोजणी करून अतिक्रमणमुक्त करणे व त्यांच्या दुतर्फा झाडे लावणे” च्या अनुषंगाने दिशानिर्देश देण्यात आलेले आहेत. त्यास अनुसरून सदर कार्यवाही ही फक्त महसूल सप्ताहापुरती मर्यादित न ठेवता “हरित महाराष्ट्र, समृद्ध महाराष्ट्र” या संपूर्ण कालावधीमध्ये शेत रस्ते/ पाणंद (पांदण) रस्त्यांच्या दुतर्फा झाडे लावणेबाबत कार्यवाही करण्यात यावी. त्याकरीता पुढीलप्रमाणे पुरक सूचना निर्गमित करण्यात येत आहेत.

१. शासनाची "पालकमंत्री शेत पाणंद रस्ते योजना" सन २०१८ पासून अस्तिवात आहे. सदर योजनेअंतर्गत तयार झालेले पाणंद रस्ते तसेच नकाशावर असलेले शेत / पाणंद रस्ते यांच्या दुतर्फा झाडे लावणेकरीता प्रत्येक तालुक्यासाठी खालीलप्रमाणे समिती गठीत करण्यात येत आहे.

अ.क्र.	पदनाम	समितीमधील पद
१	तहसिलदार	अध्यक्ष
२	वन परीक्षेत्र अधिकारी (सामाजिक वनीकरण)	सदस्य
३	उप अधीक्षक, भूमि अभिलेख.	सदस्य सचिव

२. वरील समितीची कार्यकक्षा खालीलप्रमाणे असेल.

- १) तालुक्यातील प्रत्येक गावाच्या गाव नकाश्यात नमूद असलेले शेत / शिव / पाणंद रस्ते यांचे सर्वेक्षण भूमि अभिलेख विभागामार्फत करणे.
- २) सर्वेक्षणादरम्यान अशा रस्त्यांवर अतिक्रमण झालेले असल्यास अशा सर्व अतिक्रमणधारकांना त्यांच्यामार्फत करण्यात आलेले अतिक्रमण निष्कासित करण्याबाबत कारणे दाखवा नोटीस बजावण्यात याव्यात.
- ३) अशा प्रकारची अतिक्रमणे सदर अतिक्रमणधारकांनी स्वतःहून निष्कासित न केल्यास अशी सर्व अतिक्रमणे निष्कासित करण्याकरीता एक विशेष मोहिम राबविण्यात यावी व याकरीता झालेला सर्व खर्च संबंधित अतिक्रमणधारकांकडून वसूल करण्यात यावा.
- ४) गृह विभागाच्या दिनांक ०५.०५.२०२५ रोजीच्या शासन पत्रानुसार अतिक्रमित झालेल्या रस्त्यांची मोजणी करण्याकरीता व अतिक्रमण काढण्याकरीता पोलीस बंदोबस्त घेण्यात यावा.
- ५) त्यानंतर अशा सर्व पाणंद/शिवरस्त्यांच्या दुतर्फा झाडे लावण्याकरीता सामाजिक वनीकरण विभागाच्या सहकार्याने शासकीय नर्सरी/वन विभाग नर्सरी/खाजगी नर्सरीकडून झाडे उपलब्ध करून घेण्यात यावीत.
- ६) सदर झाडे लावण्याकरीता रोजगार हमी योजना/ग्रामपंचायतीमार्फत किंवा स्थानिक मजुरांमार्फत झाडे लावण्याकरीता खड्डे घेण्यात यावेत.
- ७) सदर झाडे लावण्याकरीता स्थानिक लोकप्रतिनिधी, शेजारील शेतकरी व इतरांची मदत घेऊन सदर झाडांची लागवड करून त्यांची देखभाल करण्याकरीता संबंधित शेतक-यांना जबाबदारी देण्यात यावी.
- ८) शेत / शिव / पाणंद रस्त्यांचे सिमांकन करून सदर रस्त्यांच्या दूतर्फा "हरित महाराष्ट्र, समृद्ध महाराष्ट्र" या अभियानांतर्गत महसूल विभागासाठी वृक्ष लागवड व संगोपनाचे निश्चित केलेले उद्दीष्ट साध्य करण्यासाठी दि.०१ ऑगस्ट, २०२५ ते दि.०२ ऑक्टोबर, २०२५ या कालावधीत मोहिम स्वरूपात वृक्ष लागवड करण्यात यावे.
- ९) शेत / शिव / पाणंद रस्त्यांच्या सिमांकनानंतर रस्त्यांच्या दूतर्फा लागवड केलेल्या वृक्षांचे दर दोन महिन्यात आढावा घेऊन वृक्षांना बाधा पोहचविणाऱ्यांविरुद्ध वन विभागाच्या कायद्यांनुसार कार्यवाही करणेत यावी.

३. सदर समितीने केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल दर दोन महिन्यांनी जिल्हाधिकारी यांचेकडे पाठवावा व जिल्हाधिकारी यांनी त्यांचे जिल्ह्याचा अहवाल पुढील ७ दिवसांमध्ये संबंधित विभागीय आयुक्त यांचेकडे पाठवावा. तदनंतर विभागीय आयुक्त यांनी त्यांचा अहवाल त्यानंतरच्या ७ दिवसांमध्ये निश्चितपणे dol1cell.rfd@maharashtra.gov.in या ई-मेल पत्त्यावर सादर करावा.

४. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात येत असून त्याचा संकेतांक २०२५०८२६१५२१५१०९१९ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(प्रतापसिंह म. खरात)

कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन.

प्रत,

१. मा. राज्यपालांचे सचिव.
२. मा. मुख्यमंत्री यांचे सचिव.
३. मा. उप मुख्यमंत्री [नगरविकास, गृह निर्माण, सार्वजनिक बांधकाम (सा.उ.)] यांचे सचिव.
४. मा. उपमुख्यमंत्री (वित्त, नियोजन, राज्य उत्पादन शुल्क) यांचे सचिव.
५. मा.मंत्री (महसूल) यांचे खाजगी सचिव.
६. मा.मंत्री (वने) यांचे खाजगी सचिव.
७. मुख्य सचिव यांचे स्वीय सहायक.
८. अपर मुख्य सचिव (महसूल) यांचे स्वीय सहायक.
९. अपर मुख्य सचिव (वने), यांचे स्वीय सहायक.
१०. जमाबंदी आयुक्त आणि संचालक भूमि अभिलेख, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
११. सर्व विभागीय आयुक्त.
१२. सर्व जिल्हाधिकारी.
१३. निवडनस्ती/भूमापन.